

Galijan, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:120645>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Galijan

ŠUMSKI VRTIĆ

Završni rad

Zagreb, lipanj, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Galijan

ŠUMSKI VRTIĆ

Završni rad

Mentor rada:

doc.dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, lipanj, 2021.

SAŽETAK

Dijete je po svojoj prirodi istraživač te čovjek kao aktivno biće, teži punoj realizaciji i ostvarenju svog potencijala. Dijete je motivirano i potrebom za ostvarivanjem sigurnosti koja iziskuje potrebu djeteta da upozna i razumije okolinu kako bi mogao predviđati i utjecati na predmete, događaje i pojave. Maslowljeva hijerarhija potreba upućuje na dijete kao istraživača koji zadovoljava svoju potrebu za ostvarivanjem svojih psihofizičkih potencijala i težnju za razumijevanjem svijeta. Interes djeteta najsnažniji je u prvih šest godina života, osobito u pogledu istraživanja, otkrivanja, interakcije. Dijete će istraživati u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima, potrebama, ali i u skladu s okruženjem koje mu je nametnuto. Predškolske ustanove koje se služe vanjskim učenjem i vrtići na otvorenom odnosno šumski vrtići omogućuju djeci cjelodnevni boravak pod suncem. Nadalje, praktično okruženje za učenje pomaže djeci da razviju temeljne vještine poput koordinacije i ravnoteže. Iako dobiti boravka na otvorenom govore same za sebe, još uvijek nisu sve zemlje u mogućnosti sudjelovati u konceptu vrtića na otvorenom. Zahtjevi za izdavanje dozvola u mnogim državama sprječavaju njihov razvoj, također ne postojanje kurikuluma i zakonskih smjernica, a u nekim zemljama takvo što ne dozvoljava klima. Ipak, možemo se nadati da će sve više zemalja uvidjeti veliki potencijal koji sa sobom nosi ovaj koncept te ga početi primjenjivati u svakodnevnom radu.

Ključne riječi: dijete, igra, priroda, vanjsko učenje, vrtić

SUMMARY

The child is by nature a researcher and man as an active being, strives for full realization and realization of his potential. The child is also motivated by the need to achieve security that requires the child's need to get to know and understand the environment in order to be able to anticipate and influence objects, events and phenomena. Maslow's hierarchy of needs refers to the child as a researcher who satisfies his need to fulfill his psychophysical potentials and strive to understand the world. The child's interest is strongest in the first six years of life, especially in terms of research, discovery, interaction. The child will explore in accordance with his developmental abilities, needs, but also in accordance with the environment imposed on him. Preschool institutions that use outdoor learning and outdoor kindergartens or forest kindergartens allow children to stay in the sun all day. Furthermore, a practical learning environment helps children develop basic skills such as coordination and balance. Although the benefits of being outdoors speak for themselves, not all countries are yet able to participate in the concept of outdoor kindergartens. Licensing requirements in many countries hinder their development, also the lack of curricula and legal guidelines, and in some countries such a climate does not allow. Nevertheless, we can hope that more and more countries will see the great potential that this concept brings with it and start applying it in their daily work.

Keywords: child, game, nature, kindergarten, outdoor learning

1. UVOD	1
2. POJAM ŠUMSKOG VRTIĆA	3
3. POČETAK ŠUMSKIH VRTIĆA.....	5
4. PROGRAM ŠUMSKOG VRTIĆA.....	8
4.1. Usporedba škole u prirodi s klasičnom školom	8
5. IGRA NA OTVORENOM.....	10
5.1. Dobrobit	11
5.2. Poticajno okruženje.....	13
6. ANIMOZITET PREMA IGRI NA OTVORENOM.....	14
7. DEFICIT PRIRODE	16
8. TEHNOLOGIJA I PRIRODA	16
9. RISKY PLAY	18
9.1. Značaj rizične igre	19
10. OUTDOOR CURRICULUM.....	20
10.1. Kurikulum za izvrsnost	20
11. ŠUMSKI VRTIĆI U HRVATSKOJ	22
11.1. Početak vanjskog učenja u Hrvatskoj	22
11.2. Šumski vrtići u Hrvatskoj danas	22
11.3. Program prema načelima šumske pedagogije.....	23
12. ŽIVOTNA ŠKOLA.....	24
12.1. Roditelji u prirodi.....	24
13. STAV ZNANSTVENIKA	26
14. ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29

1. UVOD

Nerijetko velike tvornice i tvrtke kreiraju nove „poboljšane“ igračke koje privuku dijete na prvu, a roditelji plaćaju pozamašnu svotu novca. Nije proteklo ni dva dana, igračka već leži na podu bez da ju je itko taknuo, dok dijete gleda novu potencijalnu igračku. Kada govorimo o potrebama djeteta, zaboravljamo da je primarna potreba djeteta njegova aktivnost odnosno igra. Igra je ono što ga pokreće, potiče njegovu maštu i kreativnost. Igra ga zabavlja, nasmijava, potiče kretanje. Ali kakva igra? Igra na otvorenom, gdje sve što okružuje dijete može biti potencijalni predmet igre. Nastala je potreba vratiti se temeljnim aktivnostima. U suvremenom svijetu kojem živimo suočeni smo s mnogobrojnim tehnološkim inovacijama, društvenim promjenama, a samim time i promjenom u načinu življenja i odgajanja. Jedina konstanta koja ostaje ista je priroda. Vraćamo se na ono urođeno u čovjeku, štoviše genetski uvjetovana potreba za kretanjem i boravljenjem u prirodi.

Kada se govori o dječjem vrtiću uobičajeno je mišljenje da je to ustanova u kojoj se odgajaju djeca po jasno utvrđenim programima, organizacijom vremena, okruženjem, materijalima. Ono što razlikuje jedan vrtić od drugoga jesu filozofije odgoja, ljudi, okruženje i opća kultura društva koji zajedno čine kontekst vrtića koji svaki vrtić čini autentičnim. Ne umanjujući vrijednosti vrtića takvog tipa, suvremeni pedagozi, odgojitelji, liječnici i ostali stručnjaci u radu s djecom složili su se da bi djecu trebalo vratiti u prirodu (Perry, 2001).

Škole na otvorenom ili u šumi nova su grana ranog odgoja i obrazovanja koja se odvija vani. Izraz se odnosi i na vrstu učenja i na fizički položaj škole. Obično se nazivaju "šumskim školama", te škole ne moraju nužno biti u šumi, ali se obično nalaze u raznolikom i bogatom vanjskom okruženju - šume, močvare, farme, zooološki vrtovi, parkovi ili na drugim vanjskim površinama. Nazivaju se i škole u prirodi, vrtići u prirodi, šumski vrtić, vrtić u prirodi, poljoprivredna škola, šumski vrtić ili predškolske ustanove (Perry, 2001).

Danska je popularizirala otvorene šumske škole kakve poznajemo danas još u 1950-ima, dok se zemlja borila s nedostatkom zatvorenog prostora za predškolske ustanove i centrima za rani odgoj. Djeca su uspijevala vani, a trend u školi na otvorenom zahvatio

se i širio tijekom sljedećih nekoliko desetljeća. Sada se šumske škole nalaze širom svijeta u zemljama poput Švedske, Njemačke, Velike Britanije, Australije, Novog Zelanda, Kanade, SAD-a i šire (Knight, 2013).

Nažalost dovoljno resursa odnosno izvora o ovoj temi osobito na hrvatskom jeziku, nema. Dakle, možemo zaključiti da je to jedan od razloga neupućenosti i neistraženosti ove teme. Kada bi se posvetila kvalitetna istraživanja, intervjui čak i posjete primjerice Danskoj i njihovom konceptu vrtića od strane odgojitelja i drugih obrazovnih stručnjaka uvidjeli bi mnoge pozitivne strane ovakvog koncepta odgoja i učenja.

2. POJAM ŠUMSKOG VRTIĆA

Mjesto bez zidova i stropova, upravo je tako Alice Gregory (2017) opisala fenomen šumskih vrtića s kojim se susrela. Djeca i osoblje vrtića svo vrijeme provode vani, na otvorenom, u šumi. Šumski vrtići prema svojoj funkciji imaju jednaku ulogu kao svi drugi vrtići, pružiti djetetu brigu, skrbiti za njih, poticati ih u stvaranju i razvoju. Odgojitelji i stručnjaci koji rade u ovakvoj instituciji nisu tu da ih vode ili nameću određeno ponašanje, već da im pomognu i potiču ih na samostalnost i da stvore povjerenje u sebe, u svoje tijelo i u svoje odluke. Specifična stavka šumskog vrtića je u prirodnosti predmeta. Svi predmeti stvoreni su ili se stvaraju od prirodnih materijala, od materijala koje vrlo lako možemo pronaći u prirodi i u šumi. Nema komercijalnih igračaka, plastike, metala. Sve igračke kojima se djeca koriste dobivene su i izrađene od drveta, kamenja, pijeska, zemlje, trave, sjena.¹

Alternativu tradicionalnoj školi daje pokret za umjetnički odgoj, pokret za ručni rad, pokret za odgoj u prirodi i pokret radne škole. Iz njih proizlaze brojni pedagoški pravci u prvoj polovici 20. stoljeća. Novi modeli škole, odgoja poput metoda Marije Montessori, Škola za život putem života Ovidea Decrolyja, Waldorfska škola Rudolfa Steinera, Dalton-plan Helen Parkhurst, Summerhill Alexandera S. Neilla, Jenaplan Petera Petersena, Winnetkaplan Carltona Washburnea. Inovativniji način odgoja i pedagogije podrazumijeva aktivnu participaciju djeteta i neposredan dodir s prirodom, što za posljedicu ima promjenu u stvaranju okruženja u kojem se djeca danas razvijaju, rastu i uče (Roth-Čerina, 2011).

Početak 20. stoljeća postojao je zdravstveni razlog osnivanja škola na otvorenom: loše zdravstveno stanje djece u velikim europskim gradovima, a prije svega razmjeri zaraze tuberkulozom. Ambicija osnivanja šumskih škola ide dalje od povremenog izlaganja suncu i boravka na svježem zraku. Zamisljeno je na način da djeca na otvorenom borave cijeli dan, a osim ljekovitog utjecaja boravka na otvorenom nudi se i koncept obrazovanja (Luc, 2011, prema Roth-Čerina, 2011). Za djecu lošijeg zdravstvenog stanja šumske škole prvotno se organiziraju na rubovima gradova i koriste

¹ Preuzeto s: <https://www.nytimes.com/2017/05/18/t-magazine/germany-forest-kindergarten-outdoor-preschool-waldkitas.html>

se samo u periodu lijepog i toplog vremena, no novo projektirane škole svojom prilagodljivosti omogućavaju korištenje tijekom cijelo godine. Štoviše, nakon Prvog svjetskog rata, šumske škole se otvaraju diljem Europe i Sjedinjenih Država.

Nastanak i pojam šumskih vrtića pronalazi svoje temelje u Frobelovim (2020) principima ranog i predškolskog odgoja u praksi. Bitno je da praktičari djeci ponude ono što im treba u trenutku aktivnosti. Primjerice, jednom djetetu možda će trebati omogućiti samostalnost kako bi mogla donositi odluke i koristiti svoje vještine i tehnike kako bi izmiješalo boje. Drugo dijete možda neće biti spremno miješati boje za sebe i samo će trošiti skupe resurse ukoliko im je dopušteno samostalno dirat boju i prskati vodu na nju, ali možda će biti spremna naučiti kako funkcionira pijesak, glina ili voda. Praktičar mora imati na umu djetetove ideje, osjećaje, odnose i tjelesni razvoj. Praktičar mora biti u stanju prepoznati i osjetiti kada je potrebno pustiti dijete da samostalno odradi što želi, a s druge strane treba prepoznati kada bi ga trebalo usmjeriti ka drugim aktivnostima koja im odgovaraju, a da se zbog toga ne osjećaju loše ili manje vrijedno i sposobno. Djeci treba pružiti pomoć na način koji će im pomoći izgraditi samopouzdanje, samopoštovanje, vještine i autonomiju.²

² Preuzeto s: <https://www.early-education.org.uk/about-froebel>

3. POČETAK ŠUMSKIH VRTIĆA

Polazeći od teorije da je isti zakon u prirodi i u čovjeku, onda odgoj treba biti u skladu s prirodom. Odgoj je prirodan ako se odnosi prema djetetu kao prema stvaralačkom biću. Cilj odgoja je stvaranje „djelatnog čovjeka“. Harmonija odgoja i razvoja čovjeka počiva na djelovanju, kreiranju, stvaranju. Iz prirode čovjeka proizlaze četiri temeljne, instinktivne težnje: za radom, za spoznajom, za umjetnosti i religijom. Uloga odgojitelja je podržavati i slijediti taj prirodni tijek. Upravo je to Frobelov nachgehende Führung (objedinjavanje djeteta s prirodom i Bogom u okviru socijalnog svijeta). Frobel se vodio Rousseauovim idejama koje govore o dječjem spontanom razvoju, postupnom uspostavljanju ravnoteže između onoga što želi i onog mogućeg, da je igra najprirodniji i najučinkovitiji način dječjeg djelovanja i učenja. Igram se zadovoljava sva dječja radoznalost, potreba za aktivnošću, kretanjem i učenjem (Došen-Dobud, 2019).

Rousseau smatra da se odgoj treba provoditi na prirodan način i u prirodi, u skladu s prirodom. Onaj koji se odgaja, sam je odgovoran za vlastite postupke te u skladu s time gradi svoj moralni sustav vjerovanja i ponašanja (Lujčić, 2020).

Povjesničar i edukator, Mark Freeman, istražuje povijest obrazovanja u Velikoj Britaniji, u svojoj knjizi „History of Education“ (2015) spominje Kennetha C. Ogilviea kao ključnu figuru u povijesti stvaranja šumskih vrtića na području Velike Britanije. Ogilvie je svoju strast za aktivnošću na otvorenom prostoru manifestirao još za vrijeme svojeg djetinjstva i obrazovanja. Iako je završio studij povijesti u Durhamu, zaposlio se kao profesor Tjelesne kulture s obzirom na to da sustav obrazovanja nije imao razumijevanja za njegove sklonosti za vanjskim učenjem i istraživanjem. U tom razdoblju iskoristio je prilike za organiziranje kampiranja, izleta u prirodu i općenito je provodio aktivnosti na otvorenom. Produkt njegova znanja, iskustva i afiniteta bio je „Ghyll Head Outdoor Education Centre“, u kojemu je zajedno sa svojim suradnicima organizirao aktivnosti u prirodi, na otvorenome, ali koje su bile namijenjene ne samo za predškolu, već i za školu, fakultete, različitim klubovima, udruženjima.

Kao posljedica urbanizacije i sve jačeg odvajanja od prirode, počele su se javljati ideje o unaprjeđenju zdravlja djece. Davne 1914. socijalističke političke aktivistice

Rachel i Margaret McMillan otvorile su „otvoreni vrtić“. O ovom konceptu nema mnogo zapisa i saznanja, osim što je jedini cilj ovog otvorenog vrtića bio rad na poboljšanju zdravlja djeteta³(Thomson, 2015).

Prema danskom istraživaču Nielsu Ejbye-Ernstu, Ella Flatau je 1950. godine osnovala školu u prirodi u kojoj je šetnja šumom bila sastavni dio svakog dana te ga je nazvala „Hodajući vrtić“. Nekoliko godina kasnije, djeca iz Kopenhagena i bliže okolice organiziranim su prijevozom odlazila na selo i tamo provodila vrijeme u prirodi⁴ (Stasiuk, 2017).

„Dopustite da vam priroda bude učiteljica“, govorio je engleski romantični pjesnik William Wordsworth, a Nijemci ga shvaćaju doslovno. „Šumska“ pedagoška ustanova za najmlađe u Karowu jedan je od 1.500 vrtića, samo ih je u Bavarskoj 200, koji su se u posljednjih dva desetljeća raširili tom zemljom. Postavlja se pitanje, može li se i u takozvanim šumskim školama, koje se javljaju početkom 20. st., te su prvotno bile osmišljene za periodično izlaganje suncu i šumskom zraku, naslutiti početak novog koncepta odgoja koji je orijentiran na okruženje i okoliš, da osim poželjnoga utjecaja boravka na zraku, nudi i novi koncept odgoja? Ideja je da djeca uče o svijetu na licu mjesta, jedno od drugoga i iz vlastitog iskustva što se odnosi i na vatru. Koncept šumskih vrtića se proširio i u druge europske zemlje te Kanadu, a da je riječ o ozbiljnoj alternativi, dokazuje i Međunarodni kongres šumskih vrtića održan u Berlinu 2014. godine, okupivši 350 sudionika. Zbog opsjednutosti zdravljem, sigurnosnim problemima i strogim propisima, u Velikoj Britaniji ih je za sada tek nekoliko, dok je u SAD-u prvi otvoren 2007. u Portlandu, Oregon.⁵

Nadalje, koncept šumskih vrtića postaje popularan u zemljama strogoće i discipline, Japanu i Južnoj Koreji. U Južnoj Koreji to je odgovor na najrigoroznije obrazovanje u svijetu, a u Japanu bijeg od rigidnih normi i stresnog pritiska high-tech društva. Od 2014. u Japanu se najavljuje otvaranje dvostruko više šumskih vrtića od

³ Preuzeto s <https://www.nurseryworld.co.uk/features/article/early-years-pioneers-margaret-and-rachel-mcmillan>

⁴ Preuzeto s: <https://www.childinthecity.org/2017/03/01/early-nature-lessons-in-denmarks-forest-pre-schools/>

⁵ Preuzeto s: <https://natureflowfachblatt.blog/2018/12/05/experts-and-specialists-from-nature-and-forest-kindergartens-worldwide-met-in-berlin-an-opportunity-to-discover-space-and-time-around-the-world/>

dotadašnjih stotinu, jer je redovito više zainteresiranih nego što ustanove mogu primiti djece.

U susjednoj državi, Sloveniji, pod vodstvom Zavoda za školstvo Republike Slovenije i u sklopu inovacijskih projekata 2011. godine oblikovala se inicijativna skupina Mreže šumskih vrtića i škola. Štoviše, 2010. godine osnovan je i Institut za šumsku pedagogiju. O konceptu šumskih vrtića u Sloveniji govorimo o vrtićima koji ne podrazumijevaju cjelodnevni boravak u prirodi svakoga dana, već jednom do dva puta na tjedan djeca provode dan u prirodi (Žagar, 2018).

4. PROGRAM ŠUMSKOG VRTIĆA

U radu s djecom nužno je težiti izvrsnosti i beskrajnom poboljšanju u svim aspektima vrtića, odnosno obrazovanja. Takva težnja stvara okruženje u kojem postoje velika očekivanja u svim područjima, posebno kada se to odnosi na dječje učenje i razvoj, što dovodi do brzog napretka i visokih standarda postignuća. Šumski vrtiću upravo na taj način obuhvaćaju više programa koji služe postizanju optimalnih uvjeta za učenje, igru i razvoj djece. Woodland Adventures, osnovana je kako bi promovirala i primjenjivala programe vanjskog učenja i programe šumskog vrtića u skladu s prirodom. Aktivnosti koje se provode su u duhu poboljšanja, napretka, provedbe novih ideja. Kroz svoj rad osiguravaju kvalitetno provođenje vrijednosti za koje se zalažu te podržavajuće politike koja im pomaže u ostvarivanju njihove vizije. U skladu s radom koji obavljaju, veliki trud se ulaže u samorefleksiju svojeg rada, učenja i razvijanja. Voditeljski timovi aktivno istražuju najbolju praksu i nove pristupe kako bi se kontinuirano tražila najviša razina pružanja usluge djeci. Nadalje, smatraju da vođe i menadžeri koji djeluju kao učinkoviti uzori služe kao veliki poticaj, ali i podrška odgajateljima.⁶

4.1. Usporedba škole u prirodi s klasičnom školom

Školski program na otvorenom usredotočen je na igru na otvorenom koju vode učenici koja potiče znatiželju i istraživanje. Lekcije se provode na otvorenom, obično u šumovitim područjima, a temelje se na učenicima i temelje se na igrama. Šumske se škole razlikuju od tradicionalnog obrazovanja po tome što je djetetovo učenje vođeno vlastitom, prirodnom znatiželjom i interesima na nestrukturiran način. Umjesto izlaganja istražnih pitanja i frontalnog principa rada, učitelji u školama na otvorenom promatraju i podržavaju djecu u odabranim aktivnostima i oblicima igre. Ovakav način rada djeci omogućava istraživanje vlastite znatiželje, razvijaju samopouzdanje i neovisnost, uviđaju vlastite mogućnosti i granice, kao i jačanje unutarnje motivacije za učenje (Roth-Čerina, 2018).

⁶ Preuzeto s: <https://www.woodlandadventurers.org/>

Za razliku od tradicionalne zatvorene škole, šumske škole nemaju testove ili zadatke. Djeca se potiču da razvijaju vještine, socijalno komuniciraju i bave se prirodom. Metode koje učitelji, odgajatelji, pedagozi koriste jest promatranje i dokumentiranje za planiranje programa učenja temeljenih na igrama koji potiču aktivno istraživanje, istraživanje, neovisnost, izbor, rješavanje problema, čuđenje i otkrivanje (Žagar, 2018).

5. IGRA NA OTVORENOM

Kada pitamo odrasle da se prisjete svoje igre u djetinjstvu, pomisliti će na igranje vani u prirodi, na ulici ili igralištu, na ubiranje jabuka i penjanje po stablima, na trčanje i valjanje u lišću. Današnji trend odgoja zatvara sve više djecu u sterilne zatvorene prostore. Starije generacije su neminovno provodile više vremena na otvorenom i u prirodi, a u vrtićima je bilo manje organiziranih aktivnosti predvođene odgajateljicama, te su djeca jednostavno mogla biti djeca i uživati u slobodnoj igri.

Lav Nikolajevič Tolstoj je pod utjecajem Rousseauove ideje, na svome imanju u Jasnoj Poljani promišljao je o odgoju u prirodi. Smatrao je da dijete treba pustiti da bude u kontaktu s prirodom te mu dozvoliti da se razvija samostalno te na taj način realizira koncepciju slobodnoga odgoja (Roth-Čerina, 2011). Nadalje, zalagao se za tjelesnu aktivnost kao neodvojivu komponentu odgoja, kojoj pojedinac ostvaruje nesmetan razvoj i razvija odnos s prirodom i okolišem u kojem se nalazi.

Iskustvo šumskog vrtića donosi korist za dijete na svim područjima njegova razvoja od motoričkog, socijalnog do kognitivnog. Američki šumski vrtić iz Pennsylvanije, Wild Woods na svojim mrežnim stranicama navodi da boravkom u prirodi djeca razvijaju kognitivne sposobnosti poput koncentracije, sortiranja i nizanja, razvijaju matematičke sposobnost uočavanja te zadovoljavaju iskrenu dječju želju za istraživanjem i eksperimentiranjem. Sve aktivnosti odvijaju se za vrijeme slobodne igre, stoga se kao posljedica kod djece razvija intrinzična motivacija. Kod slobodne igre djeca dobivaju priliku ponovno proživjeti, preraditi, analizirati iskustva iz stvarnog života. Također spominju studije koje potvrđuju kako djeca najbolje uče uz pokret te istraživanja koja pokazuju kako djeca koja pohađaju šumske vrtiće postižu vrlo dobre rezultate u razvijanju kritičkog mišljenja i rješavanju problema.⁷

Štoviše, Louv (2005) govori o izgradnji samopouzdanja i samopoštovanja kod djece koja borave u prirodi, upravo zato što osvještavaju svoj potencijal, preuzimaju rizik za aktivnosti koje rade te se uče nositi s emocijama i strahovima koje im određena situacija uzrokuje.

⁷ Preuzeto s: <https://www.thewildwoodspgh.com/programming>

Motorički razvoj djeteta profitira kroz aktivnosti poput trčanja, skakanja, planinarenja, kotrljanja, penjanja, kopanja, nošenja predmeta različitih oblik i težina po neravnoj podlozi šume ili livade. U šumskom vrtiću dijete razvija osjećaj za zajedništvo, pomaganje i pružanje podrške. Nestrukturirana slobodna igra potiče socijalizaciju, suradnju, uči djecu kompromisu i dogovaranju te ponajviše timskom radu. Dopušta se djetetu da se razvija kao individua, ali i da se osjeća kao dio snažne zajednice (Došen Dobud, 2019).

Djeca veći dio dana trče okolo, penjući se na drveće, uzgajajući i pripremajući hranu, noseći krijesove, berući jabuke i druge aktivnosti na otvorenom. Prema Sorenu Markeprandu, voditelju šumskog vrtića Stockholmsgave Centrum u Kongens Lyngbyju. Danci "imaju temeljno uvjerenje da je priroda i život na otvorenom zdrav i dobar za djecu". Štoviše, pravi pokazatelj je prisutnost djece. Prema Danskoj agenciji za šume i prirodu, preko 10% danskih predškolaca pohađa neku vrstu predškole u prirodi.⁸

5.1.Dobrobit

Autorica Kemple i suradnici (2016), govore o dobrobiti boravka djece na otvorenom. Igra i sam boravak na otvorenom utječe na koncentraciju i poboljšanje pažnje i usredotočenosti, razvijanje koordinacije i motoričkih sposobnosti, razvija se imunitet, razvijaju se socijalne i kognitivne sposobnosti.

U vanjskom prostoru dobne skupine djece spontano se miješaju, primjerice u pješčaniku, uz spuštanje po toboganu, penjanju po stablu, uporabi penjalice, ljestvi, šatora, kućica. Vanjski prostor je očito manje omeđen nego unutarnji prostor klasičnog vrtića, te je upravo zbog toga pogodniji miješanju djece različite dobi. Posebice je pogodan za istraživačke aktivnosti s vodom, pijeskom, zemljom, bojama, kamenjem, drvom, razgradivom ambalažom, montažnim elementima za građenje i slično. Vanjski prostor pogodni su za izrazito motoričko angažiranje djece (Došen Dobud, 2019).

Maria Montessori smatrala je da već maleno dijete sposobno učiti na njemu primjeren način ako mu je okruženje poticajno i pedagoški pripremljeno, štoviše slično

⁸ Preuzeto s: <https://vimeo.com/213855711>

smatra i Brunner koji govori kako se svakog učenika, bilo koje dobi, može poučavati svaki predmet na neki pristupačan način (Brunner, 1997).

Mnoge aktivnosti u vanjskom prostoru uključuju fizičke aktivnosti poput trčanja, skakanja, ubiranja prirodnih materijala, a to doprinosi razvoju lokomotornog sustava - kostiju i mišića (Little i Wyver, 2008), kao i fine motorike. Energična fizička igra utječe na rad pluća i srca stimulirajući krvožilni sustav te tako doprinosi općoj fizičkoj kondiciji (Bell, Wilson, i Liu, 2008, prema Panić, 2017). Na taj način, krv zasićena kisikom iz svježeg zraka brže dolazi do mozga te pogoduje njegovom funkcioniranju (Shaw prema Panić, 2005). Štoviše, poznato je da vitamin D, koji se u ljudskom organizmu sintetizira boravljenjem na suncu, pogoduje kostima, sprječava kardiovaskularne bolesti i dijabetes. Prim. dr. Alemka Jaklin Kekez (2021) ističe da je osnovna uloga vitamin D je usmjerena na zdravlje kostiju. Osim toga njegova uloga danas se pojačano istražuje i u alergijskim bolestima, prevenciji infekcija, kardiovaskularnih bolesti i dijabetesa tip 1, gdje se vide određeni benefiti.

Prema svemu navedenom možemo zaključiti da igra na otvorenom može u budućnosti spriječiti suvremenu pošast zdravlja, pretilost, smanjiti poremećaj pažnje i hiperaktivnost u djece (Louv, 2005).

Stres, pošast suvremenog života čovjeka ali i djeteta, utječe na dijete još od najranije dobi osobito na njegov emocionalni razvoj. Louv (2005) ističe kako boravak u prirodi te sama interakcija s njom smanjuje razinu stresa.

Samostalnost i autonomija su prema Ljubetić (2013) usko povezani s odgovornošću za svoje postupke i djelovanjem na način da se ne naruši autonomija drugoga, na to se nadovezuje da je autonomija djece rane i predškolske dobi nedjeljiva od njihova odgovornog ponašanja. Štoviše, aktivnosti na otvorenom uče da je odgovoran pojedinac onaj koji se odgovorno ponaša prema sebi, prema drugima odnosno svijetu koji ga okružuje te zadovoljava svoje potrebe ne ugrožavajući potrebe drugih.

5.2.Poticajno okruženje

Prostorno okruženje poboljšava motivaciju, interes te povećava težnju ka kreativnosti i kvalitetnom obrazovanju. Značaj prostornog okruženja proizlazi iz njegovog utjecaja na društveni, akademski i emocionalni razvoj pojedinca. Istraživanja pokazuju veliku povezanost između samopoštovanja djeteta i pozitivnog okruženja. Djeca koja osjete povezanost s okruženjem u kojem se nalaze vide sebe kao kompetentne i sposobne osobe spremne za samostalan rad te su intrinzično motivirana (Vujčić, Papak, Zuljan, 2020).

Ističe se uloga školskog dvorišta kao važan didaktički prostor. Lovrentjev govori kako se, kada to prostor škole dopušta, može pretvoriti u dječji voćnjak, povrtnjak ili cvjetnjak, štoviše može se odvojiti prostor za vanjsku učionicu (Vujčić, Papak, Zuljan prema Lovrentjev, prema 2020).

Valjan Vukić u svom radu naglašava važnost prirodnog okruženja u učenju djece. Djeca lakše usvajaju znanja i uče u prirodnom okruženju jer im takvo okruženje omogućava zadovoljavanje vlastitih tjelesnih potreba te su ujedno i intrinzično motivirani za isto. Prostor koji okružuje djecu treba biti fleksibilan i pružati mogućnost individualizacije, dakle treba se prilagoditi potrebama subjekata tijekom nastave (Valjan Vukić, 2010).

6. ANIMOZITET PREMA IGRI NA OTVORENOM

Roditelji i odgojitelji imaju potrebu zaštititi dijete od bilo kakvih štetnih utjecaja ili opasnih situacija. Neki se ponašaju pretjerano zaštitnički i nisu u stanju kontrolirati svoju bojaznost. Kao rezultat toga, danas je rizična igra sve rjeđa ili je čak u potpunosti nepostojana. Česta je pretpostavka da je takav oblik igre, na ovaj ili onaj način opasan po djecu, no djetetu radimo loše tek onda kada mu oduzmemo priliku za takvom vrstom aktivnosti. Nepoželjni ishodi takvog scenarija jesu djeca koja će u konačnici biti manje fizički sposobna. Imat će malu kontrolu nad motoričkim sposobnostima i biti će manje sposobna upravljati rizikom, odnosno neće se znati snaći u situaciji kada trebaju donijeti odluku i poduzeti radnju (Širanović, 2016).

Osim istraživanja i učenja (koje u zatvorenome prostoru nije moguće na jednak način) potiče se i razmišljanje na ekološki prihvatljiviji način, pa tako i samo povezivanje s prirodom. Ona pruža mnoge poticaje i zadovoljava senzomotorne potrebe djeteta. Potiču se mašta i kreativnost, jer dijete uz pomoć prirodnih materijala može izgraditi jednako dobru igračku kao što je ona koju pronalazi u trgovini. Priroda i prirodno okruženje mogu imati pozitivan utjecaj na pažnju i ponašanje djece s poremećajem hiperaktivnosti i deficitom pažnje. Jedan od problema današnje mladeži je prerana pretilost koja se javlja kao posljedica pretjeranog unosa hrane i premale količine kretanja (Petrović-Sočo, 2009).

Šumski vrtići, kao objekti sa velikim zelenim površinama koje potiču na igru i kretanje, mogu biti jedan od rješenja ovoga problema. Djeci je omogućeno dovoljno vanjskog prostora da zadovolje svoje potrebe za kretanjem, te na taj način budu u boljoj formi, a samim time i bolje kvalitete zdravlja. Logično je zaključiti kako one osobe koje u ranoj dobi usvoje određene navike imaju veću vjerojatnost da će ih nastaviti provoditi kroz cijeli svoj životni vijek, a samim time i doprinositi kvaliteti života.

Slunjski (2003) ističe da odrasli nerijetko, ali i nepravredno postavljaju dijete u poziciju nemoćnoga, neukoga, neprilagođenog, zato što su ga sudili po vlastitim kriterijima zaboravljajući individualne sposobnosti, mogućnosti svakog djeteta te njihovu veliku sposobnosti prilagođavanja uvjetima u kojima se nalaze. Sukladno navedenom, svrha odgoja trebala bi biti osposobljavanje za život bez odraslih, a ne život ovisan o odraslima jer je česta pogreška modernog odgoja upravo projiciranje vlastitih

nesigurnosti na djecu. Nadalje, više im se pomaže kada im se omogućuje da čine sama i uče na svojim pogreškama .

Petrović-Sočo (2007) iznosi povijesnu sliku percipiranja djeteta, njegovih sposobnosti i stupnja njegove autonomije tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća. Navodi kako su djeca u dobi do dvije godine, provodila čak deset sati u vrlo restriktivnom okruženju, u krevetićima – bijelim, bolničkim rešetkastim „kinderbetima“. Bila su osuđena na dvije do tri nepoticajne te razvojno neprimjerene krpene ili gumene igračke, štoviše bila su izolirana od svake mogućnosti kretanja i istraživanja svoje okoline, osim iste točke u kojoj su se nalazila. Nadalje, bila su uskraćena za druženje i učenje s vršnjacima, a interakcija koju su imali s odraslom osobom bila je svedena na rutinirano obavljanje dnevnih aktivnosti (hranjenje, presvlačenje, uspavljivanje,...). Slijedom svega navedenog 1977. godine donesen je novi dokument koji će promijeniti dosadašnje razumijevanje i postupanje s djecom, „Programske osnove za njegu i odgoj djece u dječjim jaslicama.“.

U dokumentu se osim primjerene njege i brige za dijete, isticala vrijednost djetetovih samomotiviranih praktičnih aktivnosti, istaknuta je djetetova urođena radoznalost i želja za igrom, interakcijom i učenjem (Petrović-Sočo, 2007).

7. DEFICIT PRIRODE

Fraza „deficit prirode“ služi kao opis ljudskih troškova otuđenja od prirode i nije namijenjena medicinskoj dijagnozi, već služi kao način i poticaj da se razgovara o hitnom problemu. Izraz se prihvatio i sada je okupljajući vapaj za međunarodni pokret za povezivanje djece s prirodom. Od tada se Novi pokret prirode proširio i uključuje odrasle i cijele zajednice (Louv, 2005).

Richard Louv (2005) opisao je pojavu poremećaja koji je nazvao "Nature deficit disorder" odnosno „poremećaj nedostatka prirode". Smatra da se poremećaj javlja i razvija u slučajevima kada se djecu sustavno odvaja od prirode. U knjizi spominje znanstvena istraživanja koja dokazuju kako je zdrav kontakt s prirodom neophodan za razvoj djeteta i kasnije odrasle osobe.

Posebno je zanimljivo opažanje o tome kako boravak mladih u prirodi može biti oblik prevencije od oboljenja, ali i terapija kod poremećaja deficita pažnje i hiperaktivnosti, nespretnosti, depresivnih i anksioznih poremećaja te različitih oblika utjecaja negativnog stresa. Sterilno dizajnirana igrališta, ograđena dvorišta i elektronske igrice ne ostavljaju prostor za kreativnost, samostalnost, istraživanje, maštu i meditacije (Louv, 2005). Preuzimajući vodeću ulogu u međunarodnom pokretu za povezivanje djece, obitelji i zajednica s prirodnim svijetom, nastoji se ojačati kritičnu vezu između istraživača i pojedinaca, odgajatelja i organizacija posvećenih zdravlju i dobrobiti djece, obitelji i zajednice.

8. TEHNOLOGIJA I PRIRODA

Evolucija tehnologije je neizbježna, tehnologija nas okružuje. Nerijetko prisustvujemo situacijama u kojima dijete od tri godine „tipka“ po mobitelu, samo si pušta crtiće na You Tubeu ili igra igrice. Unatoč tome, naglasak treba biti na prirodi i mogućnostima koje nam priroda pruža. Nezamjenjiva iskustva i aktivnosti koje možemo raditi tijekom svih godišnjih doba. Djecu treba učiti poštivanju prirode i onog što nam priroda daje, učiti ih procesu nastajanja primjerice voća ili povrća, životni vijek cvijeća, učenju odgovornosti prema biljkama ali i sami prema sebi. Trebamo im pokazivati koliko veliki značaj imamo u očuvanju i zaštiti okoliša. Boravak u prirodi potiče kod djece

stvaranje kreativnost i razvijanje mašte, eksperimentiranje sa različitim materijalima (Louv, 2005).

Nekoliko istraživanja pokazuju da utjecaj tehnologije na dijete može biti itekako korisno, ali i vrlo štetno. Korisna je zbog vidljivog poboljšanja u području IQ-a, koje služi procesiranju informacija. Dječji mozak se u današnje doba potpuno drukčije razvija, podložno je utjecaju tehnologije, utjecaju promjena, više u odnosu na prošle generacije. Upravo je to razlog zašto moramo promijeniti pristup prema novim generacijama. U prvim godinama djetetovog života roditelji su ti koji određuju u kojoj mjeri i na koji način će dijete koristiti specifičnu tehnologiju. Najveći utjecaj tehnologije na dijete je na njegovu pažnju. Ukoliko nema pažnje ne mogu se razvijati ostali aspekti razmišljanja, poput percepcije, pamćenje, govora, učenja, kreativnosti, zaključivanja, rješavanja problema i donošenja odluka (Louv, 2015).

Djeca moraju promatrati i učiti o biljnom i životinjskom svijetu iz neposrednog okruženja, dok im osoblje mora omogućiti početno razumijevanje životnog ciklusa –rađanje, rast, starenje i smrt. Isto tako, djeci valja omogućiti i razvijati dječje informacijsko-komunikacijske i tehnološke kompetencije te njihovu primjenu u svakodnevnom životu (Panić, 2017).

9. RISKY PLAY

Risky play, odnosno rizična igra, igra je u kojoj djeca uživaju jer im daje osjećaj slobode, koji kombiniran sa dozom straha stvara uzbuđenost. Dijete ima pristup izazovima, testiranju svojih mogućnosti i granica, istraživanje istih te učenje o riziku i opasnostima od ozljeda. Postoji šest kategorija rizične igre koje je definirala Ellen Sandseter (2021), a to su: velike visine, velike brzine, opasni alati, opasni elementi, gruba i prevrtljiva igra te gubljenje.

Djeca se vole penjati po visokim stablima ili nekim sličnim objektima velikih visina, što im u konačnici daje osjećaj uspjeha i satisfakcije. Velike brzine nalazimo i na banalnim igralištima, gdje djeca koriste ljuljačke ili tobogane koji im stvaraju uzbuđenje. Ovisno o okolini i kulturi, djeca ponekad u igri koriste opasne materijale poput noževa i ostalih potencijalno opasnih alata. To im stvara zadovoljstvo jer im laska povjerenje koje im se ukazuje pri baratanju istim. Ti predmeti predstavljaju opasnost, isto kao i elementi poput vatre i vode, a djeci je to zanimljivo. Uživaju u „opasnoj igri“, poput hrvanja, na primjer, jer tada zauzimaju položaj slabijeg koji zahtijeva više sposobnosti za prevladavanje i prelazak u položaj jačeg (Louv, 2005).

Osim straha od strane roditelja i odgajatelja, veliki problem čini i današnje društvo i kojekakve „norme“ koje je ono postavilo. Danas je normalno posjedovati pametni telefon već u ranoj dobi, a ostala tehnologija poput televizora i tableta djetetovu će pažnju zaokupljati gotovo od njegova samoga dolaska na ovaj svijet. Roditelji ponekada nemaju vremena ili sredstava kojima bi umirili dijete ili zadovoljili njegove potrebe, pa se oslanjaju na zabavne sadržaje koje nude ranije navedeni uređaji. Djeca se na taj način navikavaju da, kada imaju slobodna vremena i ne znaju što bi sa sobom, uzmu mobitel i igraju igrice, umjesto aktivnosti na otvorenom. Kao rezultat toga, rizična igra ponovno biva zapostavljena (Halavuk, 2018).

Zbog svih prednosti koje rizična igra nudi, odrasli trebaju osigurati poticajnu okolinu opremljenu za takav način igre. Isto tako, treba biti svjestan da neke stvari određenoj djeci predstavljaju izazov, dok je drugoj potrebno više. Upravo iz tog razloga opseg sredstava i materijala treba bit raznolik. Prakticiranjem takvog načina igre, djeca borave u prirodi. Samo boravak na otvorenom ima nebrojeno dobrih strana i poticaja za dijete. Djeca vole igru skrivača, jer se tada privremeno odvajaju od grupe i odlaze na nova

neistražena mjesta koja predstavljaju potencijalnu opasnost. Obzirom na sve opasnosti koje ova vrsta igre povlači za sobom, postavlja se pitanje “Zašto baš ona?”. Odgovor je vrlo jednostavan. Rachel Wilkinson (2015), objašnjenje pronalazi u djetetovoj prirodnoj potrebi za izazovima. Smatra da su rizik i odgovornost temelj da djeca kasnije postanu neovisnija i samouvjerenija. Iznosi kako bi dječji vrtići djeci trebali omogućiti prostor na otvorenom koji nudi mogućnost pozitivnih rizičnih situacija, izazova i uzbuđenja. Nedostatak istih kasnije može uzrokovati probleme u razvoju. Provođenje takvih aktivnosti omogućuju stabla za penjanje, padine za trčanje, stijene za skakanje, klizanje te vješanje naopako. Nadalje, iznimno je bitno da stručno osoblje, isto kao i roditelji, budu svjesni opasnosti situacije te da sigurnosne politike i popisi ne ulaze u ovaj vitalni oblik igre.

9.1. Značaj rizične igre

Već smo spomenuli kako rizična igra djetetu omogućuje pristup rizicima i upravljanju situacijom, odnosno vođenju iste. Rizik vodi ka učenju novih sposobnosti, kao što su trčanje, hodanje i penjanje. U svaku od tih aktivnosti usađen je određen rizik koji je neophodan za postizanje novih, viših razina vlastitih mogućnosti. Djeca istodobno proširuju svoje granice i uče se životnim vještinama. Pozitivan, kao i negativan ishod, u djeci pobuđuju motivaciju koja ih tjera dalje, daje im snagu i potiče ih na pronalaženje rješenja problema. Za savladavanje novih vještina zaslužna je upravo motivacija, a poticaj za ponovno uključivanje u rizičnu igru stvara uzbuđenje prilikom uspješnog savladavanja istih. Uloga stručnih djelatnika, odnosno odgajatelja jest da osiguraju vanjski prostor koji će na siguran način zadovoljavati djetetove potrebe (Harper, 2017).

Jedan od poticaja kod djece jesu emocije koje pobuđuje takav način igre (zabava, uživanje, uzbuđenje, ponos, postignuće). Aktivnosti kojima se djeca bave prilikom rizične igre (ljuljanje, skakanje, trčanje, penjanje, valjanje, ...) korisne su za razvoj motorike, ravnoteže, koordinacije te pobuđuju svjesnost o vlastitome tijelu. Sve će to djetetu uvelike koristiti u daljnjem razvoju. Ukoliko takvi podražaji budu izostavljeni, postoji mogućnost da se dijete ne razvije dovoljno u nekim aspektima, pa s toga može biti nespretno, može osjećati neugodu, imati slabiju ravnotežu i razviti strah od samoga kretanja kao takvog (Harper, 2017).

10. OUTDOOR CURRICULUM

„Outdoor curriculum“ prevladava u Danskoj u kojoj se prvi puta pojavio, ostalim skandinavskim zemljama te u državi s najviše šumskih vrtića – Njemačkoj. Britanski časopis *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, iznio je teorijske smjernice o shvaćanju i položaju vanjskog učenja u obrazovanju. Programi vanjskog učenja djelomično su uklopljeni u programe nekih škola, obrazovnih programa. Najšira definicija vanjskog učenja podrazumijeva da je vanjsko učenje svako učenje „u“, „o“ i „za“ vanjski prostor. Dakle, ova definicija podrazumijeva mjesto, temu te svrhu učenja. „U“ nam sugerira da se učenje odvija bilo gdje, sve što nas okružuje može poslužiti kao prirodna učionica, od školskog igrališta, parka, zoološkog vrta, nacionalnog parka pa do planine, livade te šume. Nadalje, „O“ ističe da je tema vanjski prostor, okruženje. Priroda može biti podloga za učenje svih predmeta od matematike, geografije, biologije, povijesti, umjetnosti, fizičkih aktivnosti te socijalnih interakcija i kompetencija. „Za“ zaokružuje svrhu vanjskog učenja, ono se odnosi na implementacija kognitivnih i psihomotornih kompetencija kako bi razumjeli, usvojili, koristili, cijenili te očuvali prirodne resurse koji ih okružuju (JOPERD,1989).

10.1. Kurikulum za izvrsnost

U Škotskoj su primjerice počeli stapati koncept i smjernice vanjskog učenja tradicionalnim obrazovanjem. Period obrazovanja za svako dijete u Škotskoj mora uključivati mogućnosti za niz planiranih, kvalitetnih iskustava učenja na otvorenom. Štoviše, Kurikulum za izvrsnost kroz učenje na otvorenom osmišljen je kako bi pomogao obrazovnim djelatnicima – i profesorima i odgajateljima, te drugim stručnim suradnicima u učenju i razvoju zajednice. To podrazumijeva planiranje takvih iskustava kako bi se osiguralo da su progresivne i održive mogućnosti učenja na otvorenom utkane u novi kurikulum. Nadalje, učenje na otvorenom doprinosi postizanju sveobuhvatnih strateških ciljeva škotske vlade prema „stvaranju uspješnije zemlje“ (Brown, 2010).

Učenje na otvorenom potiče učenike da razumiju međusobnu povezanost i odnos između područja kurikuluma. Takvo razumijevanje kurikuluma promiče cjeloživotno učenje i razvija vještine kritičkog mišljenja. Djeca razvijaju zdravlje i kreiraju zdrave navike - učenje na otvorenom vodi ka cjeloživotnoj rekreaciji. Aktivnosti učenja na

otvorenom obuhvaćaju društvene podjele i mogu pomoći u izgradnji jačih zajednica. Djeca i mladi imaju priliku razvijati vještine procjene i samoevaluacije te upravljanje i preuzimanje rizika prilikom donošenja odluka (Harper, 2017).

U ovakvom obliku učenja djeca se ne razvijaju samo intelektualno već uče primjenjive vještine, bitne za samostalni život. Pruža izvrsne mogućnosti za korištenje širokog spektra vještina i sposobnosti koje nisu uvijek vidljive u učionici. Osvještavanje takvih vještina može u samoj srži promijeniti osobne percepcije, percepcije vršnjaka i osoblja i dovesti do dubokih promjena u životnim očekivanjima i uspjehu (Brown, 2010).

11. ŠUMSKI VRTIĆI U HRVATSKOJ

11.1. Početak vanjskog učenja u Hrvatskoj

1934. Franjo Higy-Mandić, osnivač Ogladne narodne šumske škole u Zagrebu piše o velikim gradskim školama s neadekvatnim dvorištem u kojima je sve prilagođeno potrebama odraslih te nastavi koja se odvijala u zatvorenim razredima i hodnicima kao jedinom mjestu razonode za odmora. Loše zdravstveno stanje djece i četo bolovanje od tuberkuloze uvjetovalo je promjenu načina rada. Pristaše odgoja u prirodi tražili su da se ukine školska nastava u zatvorenim prostorijama te su zahtijevali uvođenje nastave u prirodi, gdje je dijete stalno izloženo djelovanju sunca i čistog zraka te mjestu gdje dječji nagon za kretanjem nije ograničen. (Roth-Čerina, 2011, prema Higy-Mandić, 1934).

Škola u prirodi počela se organizirati uz lječilišta na Lokrumu, u Veloj Luci na Korčuli, u Vijencu na Fruškoj gori, kako djeca koja su se liječila ne bi zaostajala s gradivom u školi. Nastava se održavala samo u toplijim mjesecima na livadama ili šumama, a tijekom ružnog vremena odvijala se u barakama ili drvenim kućicama. Mjesta za dnevno čuvanje djece dijele se na prihvatilišta, skloništa, zabavišta. Roth-Čerina (2011) u svom radu spominje dječje sklonište koje je pozicionirano uz školu na Jordanovcu Zbog potrebe smještaja ne samo predškolske djece već i školske djece, koja su i izvan nastave veliki dio dana trebala biti zbrinuta, počinju se otvarati skloništa uz škole, djelujući istovremeno kao dječji vrtić te cjelodnevni boravak školske djece. Upravo takvo stanje potiče na promjene koje se trebaju napraviti u okviru boravka na otvorenom, dječjoj igri, razvoju, radu, učenju i druženju.

11.2. Šumski vrtići u Hrvatskoj danas

U Republici Hrvatskoj, prije desetak godina, postojao je samo jedan šumski vrtić, a to je waldorfski vrtić „Šumska vila“. Šumska vila, vrtić s waldorfskom pedagogijom, sa svojim je radom započeo 2009. godine. Dva se odgajatelja brinu za jednu mješovitu grupu od četrnaestero djece u dobi od tri do šest godina. Objekt svoje utočište pronalazi nedaleko od Zagreba, u blizini šume. Sam vrtić egzistira u obliku obiteljske kuće s vlastitim parkom. Osim niza umjetničkih i radnih aktivnosti koje odgajatelji provode s

djecom, vrtić ima i tjedni sat euritmije (izvedbena umjetnost i terapijska metoda) koji vodi diplomirani euritmist Alen Guca, učitelj Waldorfske škole u Zagrebu. Iako posjeduju vlastito dvorište, šuma im je najveći izvor aktivnosti i zabave. U njoj djeca imaju priliku istraživati, proučavati biljke i životinje, trčati i skrivati se te igrati igre koje sami osmisle. S obzirom na to da djeca vole rutinu, nezaobilazne su aktivnosti jutarnji krug s gestovnim igrama i prstovnim pjesmicama, isto kao i pripovijedanje bajke prije ručka. Boravak u prirodi u različitim uvjetima i po različitom vremenu poboljšava i unapređuje imunološki sustav djece. Naravno, djeca imaju adekvatnu odjeću i obuću.⁹

No, od 2009. pa sve do danas koncept šumskih vrtića počeo se širiti i zadobivati simpatije, kako odgojitelja i stručnjaka tako i roditelja koji žele pružiti najbolje iskustvo svojoj djeci. Franceska Miličević (2018), psihologinja koja je otvorila šumski vrtić u Puli zagovara povezanost djece s prirodom, stjecanje imuniteta, osvještavanje o brizi za prirodu i okoliš, vjeruje u slobodu kretanja djece, u njihovo samopouzdanje i povjerenje u ono što čine. Štoviše, šuma je nepregledan i neravan teren te idealno mjesto u kojem se dijete uči biti na oprezu, iskušavati svoje granice, stječe imunitet, te je njegovo cjelokupno zdravlje kvalitetnije od zdravlja djece koja svoje vrijeme provode pretjerano zaštićena, u zatvorenom, vezana za ekrane i tehnologiju.¹⁰

11.3. Program prema načelima šumske pedagogije

U dječjem vrtiću Dječji svijet odgajatelji primjenjuju program prema načelima šumskog vrtića. Djeca su u neposrednom doticaju s prirodom što im omogućuje razvoj u samostalne, zdrave i samopouzdate ljude ispunjene samopoštovanjem. Nadalje, zalažu se za slobodnu igru u prirodi za koju smatraju da je nezamjenljivi pokretač cjelovitog razvoja te preduvjet sretnog življenja, a samim time i školskog te akademskog uspjeha. Raznolikost aktivnosti i neposredna iskustva koju djeca steknu u prirodi, polazište su za brojne istraživačke i likovne aktivnosti te projekte koje odgajatelji kasnije provode tijekom redovnog programa u prostorima vrtića. U dogovoru s planinarskim društvom MIV, odgajatelji dva puta tjedno vode djecu u boravak u prirodi. To je namijenjeno za djecu od napunjenih tri godine pa sve do polaska u školu. Štoviše, jedno mjesečno

⁹ Preuzeto s <https://www.sumskavila.com/>

¹⁰ Preuzeto s <https://www.glasistre.hr/pula/u-puli-se-uskoro-otvara-sumski-vrtic-577736>

organiziraju se izleti za djecu i članove obitelji, prema interesu i njihovu slobodnom izboru roditelja.¹¹

12. ŽIVOTNA ŠKOLA

U okruženju sa uzbrdicama, kamenjem, špagama, drvećem, vodom, odgojitelj može prepoznati potencijal u svakom djetetu te ga pokušati usmjeravati da te potencijale što bolje razvije. Ako dijete na vrijeme ne naučimo kako da se nosi prema svojim emocijama, prema okolini ono u budućnosti kao odrasla osoba neće biti ispunjen do kraja te će imati problema u savladavanju potencijalnih životnih izazova (Mušković, 2019).

Ovakav način odgoja djeteta pomoći će da dijete nauči kako stvari funkcioniraju. Zašto nešto cvijet raste kada ga zalijevamo, a zašto uvene ako ne pazimo na njega. Ako puše vjetar, nauče se zakloniti od vjetra i isto tako od kiše. Nauče kako koristiti kišu koju im je dala majka priroda. Kako napraviti sklonište od prirodnih materijala. Nauči ih živjeti u miru daleko od užurbanosti i stresa. Uči ih promišljanju i smirenosti (Mušković, 2019). Osim emocionalnog i fizičkog sazrijevanja, nema igračke koju priroda ne može pružiti. Još je veći užitak djetetu kada samo izradi svoju igračku jer zna koliko je truda bilo potrebno uložiti u izradu iste.

12.1. Roditelji u prirodi

Postoje roditelji koji strepe od mogućih ozljeda u prirodi te s prevelikom brigom ograničavaju djecu u razvoju samostalnosti i brige o sebi, a to rade na način da djecu odmaknu od svih potencijalnih ozljeda, padova, a ako pada kiša ni slučajno ne smiju van da se ne prehlade. Nerijetko rješavaju dječje probleme i frustracije, umjesto da se djeca sama nauče nositi i rješavati svoje probleme. Prema Sandseter (Panić, 2018, prema Sandseter, 2007) suvremeno društvo opsjednuto je sigurnošću i sterilnom okolinom, a kao produkt toga djeca će biti manje fizički spremna, s upitnom kontrolom svoje motorike te lošom sposobnošću upravljanja rizikom.

¹¹ Preuzeto s <https://vrticdjecjisvijet.hr/>

U Hrvatskoj je ovakva pedagogija i način odgajanja djece tek u začetku, dok primjerice u Njemačkoj i Švicarskoj ima više od 1000 šumskih vrtića. Roditelji ujutro ostave dijete, a potom djeca i odgajatelji idu u šetnju po šumi, bez obzira na vremenske prilike. Štoviše, spavaju vani, zaštićeni mrežama protiv komaraca i insekata. Djeca u tim vrtićima uče korištenju s noževima i vatrom te ih se tako priprema na budući život. Ono što je zanimljivo je da je u tim zemljama klima puno oštrija od naše, no to je jedan sasvim drugačiji mentalitet od našega. Svaki šumski vrtić mora ispuniti određene norme odnosno standarde tako da se svaki roditelj može opustiti znajući da su vrtići pripremljeni za sva 4 godišnja doba.

13. STAV ZNANSTVENIKA

Korado Korlević (2015), edukator i voditelj Znanstveno-edukacijskog centra Višnjan, održao je predavanje koje se odnosi na današnje djetinjstvo te na šumske vrtiće. Smatra kako djeca danas nisu samostalna. Upitne su i njihove manipulativne sposobnosti, motorička je inteligencija sve slabija, isto kao i fizička sprema (nemaju snage ni koordinacije), a obzirom na način života, imunološki sustav nije dovoljno razvijen pa tako i njihovo zdravlje nije dobro koliko bi moglo biti. Tvrdi kako su svi ti problemi rješivi boravkom u prirodi, a istodobno, onaj koji boravi u istoj znat će se i brinuti o njoj, čuvati ju.

Korlević (2015) tvrdi da najbolji način odgajanja djece i pripremanja za stvarni i odrasli život jest naučiti dijete da se samo čuva. Moramo ih naučiti da su sami odgovorni za porezotinu koja se dogodila, što trebamo napraviti ako smo se porezali i kako spriječiti da se porežemo. Na ovaj način djeca svakodnevno kroz igru uče nazive biljaka, uče pjesmice, potiče se samostalnost i samouvjerenost. Osjećaju se mirisi i slušaju se šumovi krošnja stabala i pjev ptica. Uče se i razvijaju sposobnosti potrebne za život i funkcioniranje u društvu.

Kroz igru, rješavaju se strahova i nesigurnosti. Stvaraju se uspomena i stječu iskustva poput kuhanja juhe na otvorenoj vatri, pečenja kruha ili kolačića. Djeca su naučena preuzeti rizik poput rezanja nožem, stoga razvijaju dozu opreza i pažnje koja je potrebna. Jedna od najvrjednijih karakteristika koju djeca sa sobom nose je kontrola emocija i racionalno razmišljanje u trenutku „panike ili straha“. Naučiti dijete što napraviti kada se primjerice prevrne barka, a zima je, puše i temperatura je vrlo niska. Osvještava ih se da se ne mogu ponašati tako da počnu vrištati, već da moraju razmišljati kako smisleno izići što prije van, presvući se i osušiti se. Mnogi smatraju da se dijete neće razboljeti ako će ga držati u čistome prostoru. Pogrešno. Dijete u vrlo ranoj dobi stvara zaštitu, a ako će boraviti u sterilnosti, neće biti u mogućnosti stvoriti antitijela. Samim time, svaki izlazak iz kuće potencijalna je opasnost za obolijevanje, a najčešće su bolesti respiratornog sustava. Ističe se kako je djeci mjesto oduvijek bilo vani (Louv, 2005).

Dr. Ranko Rajović (2014), urednik knjige „Dođi-igrajmo se vani!“ ističe važnost boravka djece u prirodi kao najpogodnije mjesto za učenje putem svih osjetila. Naglašava kako su boravak i igra u prirodi važni za djecu zato što ona najbolje uče i usvajaju nova

znanja kroz pokret, a pokret sam od sebe stimulira razvoj sinapsi, što utječe na kognitivni razvoj. Sve aktivnosti koje je Rajović naveo u ovoj knjizi su namijenjene za igru na otvorenom.

14. ZAKLJUČAK

Najbolje okruženje u kojem dijete nesmetano može razvijati svoje snage sposobnosti i interese upravo čini okruženje šumskih vrtića. Zbog užurbanog načina života, pretrpanih roditeljskih rasporeda, tehnoloških i društvenih promjena, sve je veća potreba za vrtićem. Vrtići koji su smješteni u lijepom, zelenom kraju, mogu postati velegradska oaza u kojemu djeca mogu provesti mnoge sate u veselom zajedništvu.

Ovaj rad objašnjava šumske vrtiće, odnosno koncept vanjskog učenja, a samim time i „outdoor“ kurikulum. „Outdoor“, odnosno „vanjski“, označava da je ovom vrtiću mjesto vani, u prirodi, sve aktivnosti provode se u vanjskom prostoru, bilo to u šumi, livadi, ili na obali mora, a takav pristup djeci omogućuje igru kroz koju se razvijaju i uče. Ovakav tip ustanove djelomično je nastao kao odgovor na rapidni razvoj tehnologije koja djecu otuđuje od prirode. Nadalje, sve više zemalja počinje uvrštavati koncept šumskog vrtića i vanjskog učenja u svoje kurikulumu te ih zakonski propisivati. Sve više provedenih istraživanja ukazuju na pozitivne učinke koje ima kombinacija klasičnog učenja i obrazovanja sa vanjskim učenjem.

Boravak u vanjskome prostoru preporučuju mnogi znanstvenici i teoretičari, jer isti ima poželjan utjecaj na dijete. Obiluje prirodnim materijalima pa tako djeca imaju priliku graditi i razvijati maštu. Nadalje, rizična igra koja je iznimno bitna zato što zadovoljava djetetovu potrebu za dozom straha i uzbuđenja, a istodobno potiče njegovu samostalnost, spretnost i unapređuje imunološki sustav što pogoduje zdravlju i boljoj kvaliteti života. Upoznaju se s vlastitim tijelom i razvijaju sva osjetila. Ono dijete koje je vođeno vlastitim afinitetima, koje je slobodno u svojoj igri i koje donosi vlastite odluke u igri, te preuzima odgovornost za iste, u usporedbi s onim koje je ograničeno u igri, izgrađuje čvrsto samopouzdanje, samopoštovanje i stvara bolju sliku o sebi samome.

LITERATURA

- Coster, D. i Gleeve, J. (2008). *Give us a go! Children and young people's views on play and risk-taking*. PlayDay.
- Dječji vrtić Ivane Brlić Mažuranić (2013). *Djeca u prirodi*. Zrinski
- Fröbel, F. (2018). *Friedrich Froebel's Pedagogics of the Kindergarten*. Franklin Classics.
- Halavuk, A. (2018). *Uloga odgojitelja u poticanju rizične igre djece rane i predškolske dobi* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu.
- Karrow, D. D., DiGiuseppe, M., Inwood, H. (2019). Environmental and sustainability education in teacher education: Canadian perspectives. In *Environmental and Sustainability Education in Teacher Education* (pp. 1-18). Springer, Cham.
- Knight, S. (2013). *Forest School and Outdoor Learning in the Early Years*. SAGE Publications, UK
- Little, H., Wyver, S. (2008). Outdoor play: Does avoiding the risks reduce the benefits?. *Australasian Journal of Early Childhood*, 33(2), 33-40.
- Lohf, S., Bestle-Körfer, R., Stollenwerk, A. (2014). *Dođi, igrajmo se vani! Budimo aktivni u igri s djecom*. Harfa.
- Louv, R., (2015). *Posljednje dijete u šumi*. Ostvarenje.
- Ljubetić, M., (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole - vježbe, zadatci, primjeri*. Školska knjiga.
- Freeman, M. (2015). Roots and wings: a history of outdoor education and outdoor learning in the UK. *History of Education: Journal of the History of Education Society*, 44(4), 527-528.
- McCurdy, L. E., Winterbottom, K. E., Mehta, S. S., Roberts, J. R. (2010). Using nature and outdoor activity to improve children's health. *Current problems in pediatric and adolescent health care*, 40(5), 102-117.

- Mušković, K. (2019). *Obitelj i rani razvoj: Rizik*. Nastavni Zavod za javno zdravstvo Primorsko Goranske županije.
- Panić, P. (2017). „*Outdoor curriculum*“ - *Šumski vrtić* (Završni rad). Sveučilište u Zagrebu.
- Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje holistički pristup*. Mali profesor.
- Petrović-Sočo, B. (2009). *Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića. Akcijsko istraživanje s elementima etnografskoga pristupa*. Mali profesor.
- Roth-Čerina, M. (2011). *Utjecaj pokreta za odgoj u prirodi na razvoj paviljonske škole* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu.
- Hansen Sandseter, E. B. (2007). Categorising risky play—how can we identify risk-taking in children's play?. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 237-252.
- Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgajatelja/ roditelja-priručnik za odgajatelje i roditelje kako bi bolje razumjeli sebe i dijete*. Mali profesor.
- Širanović, A. (2016). *Poštovanje prava djeteta kao pokazatelj kvalitete odnosa učenika i učitelja* (Doktorska disertacija). Sveučilište u Zagrebu.
- Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7(1), 123-132.
- Vujčić, L., Pejić Papak, P. Valenčić Zuljan, M. (2020). *Okruženje za učenje i kultura ustanove*. Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Žagar, L. (2018). *Usporedba Waldorfskih vrtića, Šumskih vrtića i vrtića po NTC sustavu* (Završni rad). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

MREŽNI IZVORI

1. BMC Public Health, preuzeto s <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-016-3780-8> (20.5.2021.)

2. Curriculum for excellence through outdoor learning (2010), preuzeto s <https://education.gov.scot/Documents/cfe-through-outdoor-learning.pdf> (25.5.2021.)
3. DV Šumska vila, preuzeto s http://www.sumskavila.com/?page_id=13 (20.5.2021.)
4. Early education, The British association for early childhood education , (2020) preuzeto s: <https://www.early-education.org.uk/about-froebel> (6.6.2021.)
5. Early Learning and Child Care:Creating Outdoor Learning EnvironmentsResource Booklet , preuzeto s <http://curriculum.nesd.ca/Pre-Kindergarten/General%20Information/Ministry%20Pre-K%20Supports/Outdoor%20Learning%20Environments%20Resource%20Booklet.pdf> (24.4.2021.)
6. Early Nature Lessons in Denmark's Forest Preschools (2017), preuzeto s <http://denmark.dk/en/meet-the-danes/forest-preschools/> (23.5.2021.)
7. Glas Istre (2018), preuzeto s <https://www.glasistre.hr/pula/u-puli-se-uskoro-otvara-sumski-vrtic-577736> (23.5.2021.)
8. Harper, N. J. (2017) Outdoor risky play and healthy child development in the shadow of the „risk society“: A forest and nature school perspective. Child & Youth Services. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/321793826_Outdoor_risky_play_and_healthy_child_development_in_the_shadow_of_the_'risk_society'_A_forest_and_nature_school_perspective (24.4.2021.)
9. Jaklin Kekez, A., Uloga vitamina D, preuzeto s <https://poliklinika-helena.hr/teme-za-roditelje/vaznost-vitamina-i-minerala-u-djecjoj-dobi/> (16.5.2021.)
10. Korlević, K. (2015.) Preuzeto s <https://www.mamatataja.hr/vrtic/vrticka-dob/korado-korlevic-o-povratku-djece-u-prirodu-u-sumskom-vrticu-puzevi-su-evergreen/> (15.4.2021.)
11. LEARNING OUTDOORSA Resource Bookin the early years, preuzeto s http://www.nicurriculum.org.uk/docs/foundation_stage/learning_outdoors.pdf (19.5.2021.)
12. Markeprand,S. M., Forest Schools; Vimeo, preuzeto s <https://vimeo.com/213855711> (20.5.2021.)

13. Stasiuk, P. (2017) Early nature lessons in Denmark’s Forest Pre-schools“, Preuzeto s <https://www.childinthecity.org/2017/03/01/early-nature-lessons-in-denmarks-forest-pre-schools/> (15.5.2021.)
14. Sunflower Preschool, preuzeto s <https://www.sunflowerpreschoolboulder.com/curriculum/outdoor-curriculum/> (12.3.2021)
15. The decline of play | Peter Gray | TEDxNavesink, (Gray, 2014.) (<https://www.youtube.com/watch?v=Bg-GEzM7iTk>), (30.11.2020.)
16. Thomson, R. (2015.) Nursery world, Early Years Pioneers - Margaret and Rachel McMillan Preuzeto s <https://www.nurseryworld.co.uk/features/article/early-years-pioneers-margaret-and-rachel-mcmillan> (1.5.2015.)
17. Wild learning, preuzeto s <https://wild-learning.net/norwegian-forest-school/> (1.4.2021.)
18. Wilkinson (2015) Outdoor learning in the early years, preuzeto s <https://earlyyearsoutdooreducation.wordpress.com/risky-play/> (15.5.2021.)
19. Woodland trust, preuzeto s <https://www.woodlandtrust.org.uk/media/43645/outdoor-learning-resource-pack.pdf> (12.3.2021.)

Izjava o izvornosti završnog rada

Ja ANA GALIJAN, izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.